

Date :- 01/08/2024

NOTIFICATION

Sub :- CBCS Syllabi of M. A. in Marathi (Sem. III & IV)

Ref. :- Decision of the Academic Council at its meeting held on 27/07/2024.

The Syllabi of M. A. in Marathi (Third and Fourth Semesters) as per **NATIONAL EDUCATION POLICY – 2020 (2023 Pattern)** and approved by the Academic Council as referred above are hereby notified for implementation with effect from the academic year 2024-25.

Copy of the Syllabi Shall be downloaded from the College Website
(www.kcesmjcollege.in)

Sd/-
Chairman,
Board of Studies

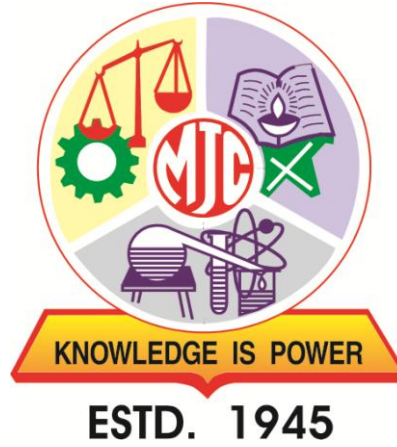
To :

- 1) The Head of the Dept., M. J. College, Jalgaon.
- 2) The office of the COE, M. J. College, Jalgaon.
- 3) The office of the Registrar, M. J. College, Jalgaon.

Knowledge is Power

Khandesh College Education Society's
Moolji Jaitha College, Jalgaon
An "Autonomous College"

Affiliated to
Kavayitri Bahinabai Chaudhari
North Maharashtra University, Jalgaon-426001

STRUCTURE AND SYLLABUS

**M.A Honours/Honours with Research
(M.A. Marathi)**

As per NEP-2020 Guidelines

(W.e.f.-Academic Year: 2024-25)

M. A. Marathi Course Structure

प्रस्तावना

कौशल्याधिष्ठीत मानव संसाधन ही उच्च शिक्षणाची पूर्वअट आहे आणि ती सैद्धांतिक संकल्पनांचे सखोल ज्ञान आणि अनुभवात्मक प्रात्याक्षिक पद्धतींद्वारे प्राप्त केली पाहिजे. UGC, NEP-2020 आणि महाराष्ट्र सरकारच्या मार्गदर्शक तत्वांनुसार मूळजी जेठा महाविद्यालय (स्वायत्त) ने विभाग-विशिष्ट संरचना स्वीकारली आहे. महाविद्यालयाच्या मराठी अभ्यास मंडळाने मराठी पदव्युत्तर द्वितीय वर्षाचा अभ्यासक्रम तयार केला आहे. या अभ्यासक्रमातून समाज, भाषा साहित्य आणि संस्कृती याविषयीची माहिती तसेच मराठीची लेखनपरंपरा मौखिक, लिखित साहित्य, साहित्यातील विविध प्रवाह, खान्देशी लोकसंस्कृती, लोकपरंपरा यांचा परिचय, संशोधन क्षेत्राचे महत्त्व यांचा समावेश केलेला आहे. मराठी विषयातील मूलभूत बाबींची माहिती विद्यार्थ्यांना व्हावी आणि मातृभाषाव्यवहार अधिक सुखकर व्हावा हा या अभ्यासक्रमाच्या रचनेमागील हेतू आहे. याशिवाय, द्वितीय वर्षाच्या विद्यार्थ्यांना मराठीची विविध कौशल्ये शिकविली जातील ज्यामुळे विद्यार्थ्यांची रोजगारक्षमता वाढेल.

द्वितीय वर्षाच्या अभ्यासक्रमात लोकप्रिय साहित्य, मराठी साहित्यप्रवाह: दलित व ग्रामीण, विशेष लेखकाचा अभ्यास, लोकसाहित्य, लोकसंस्कृती अभ्यास खान्देशी साहित्य, साहित्याचे माध्यमांतर, स्त्रीजाणिवेचे व आदिवासी जाणिवेचे साहित्य, संपादन कौशल्ये हे विषय असणार आहेत. याशिवाय, अभ्यासक्रमाची रचना मराठी भाषा आणि साहित्य संशोधन प्रकल्प या अभ्यासपत्रिका विविध क्षेत्रातील वर्तमान आणि भविष्यातील गरजा पूर्ण करण्यासाठी तयार करण्यात आलेल्या आहेत. ज्यातून विद्यार्थ्यांची विविध कौशल्ये विकसित करण्यावर भर देण्यात आला आहे. या अभ्यासक्रमात प्रात्यक्षिकाचा देखील समावेश आहे. प्रत्येक पेपरचा तपशीलवार अभ्यासक्रम सुचवलेल्या अधिक वाचनासाठीच्या संदर्भाच्या यादीसह जोडला आहे.

Program Specific Outcome PSO (M.A. Marathi):

After completion of this course, students are expected to learn/understand the:

PSO No.	PSO
1	Knowledge of the History of Modern Marathi Literature.
2	Develop an Understanding and Appreciation of Sociolinguistics and Dialects Among Students.
3	Comprehension and Practical Application of Translation Studies.
4	Foster a Critical and Research-Oriented Mindset in Students.
5	Foster an Appreciation for Literary Forms and the Evolution of Marathi Literature.
6	Enhance Students' Editing Skills.

Class	Sem.	Course Module	Credit	Hours/ week	TH/ PR	Code	Title
MA Part-II	III	DSC-9	4	4	TH	MAR-DSC-611	लोकप्रिय साहित्य
						MAR-DSC-612	मराठी साहित्यप्रवाह: दलित व ग्रामीण
		DSC-10	4	4	TH		
		DSC-11	4	4	TH	MAR-DSC-613	विशेष लेखकाचा अभ्यास-I
		DSC-12	2	2	TH	MAR-DSC-614	संपादन कौशल्ये
				4		MAR-DSE-615 A	A-लोकसाहित्य
		DSE-3	4		TH	MAR-DSE-615 B	B-संस्कृती अभ्यास
		RP-1	4	8	PR	MAR-RP-616	Research Project-I
	IV	DSC-13	4	4	TH	MAR-DSC-621	साहित्याचे माध्यमांतर
						MAR-DSC-622	स्त्रीजाणिवेचे व आदिवासी जाणिवेचे साहित्य
		DSC-14	4	4	TH		
		DSC-15	4	4	TH	MAR-DSC-623	विशेष लेखकाचा अभ्यास-II
				4		MAR-DSE-624-A	A-खान्देशातील लोकसाहित्य
		DSE-4	4		TH	MAR-DSE-624-B	B-खान्देशातील मराठी साहित्य
		RP-2	6	12	PR	MAR-RP-625	Research Project- II

DSC : Department-Specific Core course
DSE : Department-Specific elective
TH : Theory
RM : Research Methodology
RP : Research Project

सत्र- तिसरे

एम. ए. द्वितीय वर्ष
तृतीय सत्र
MAR-DSC- 611 लोकप्रिय साहित्य

श्रेयांक: ४

एकूण गुण: १००

अंतर्गत मूल्यमापन : ४०

सत्रांत मूल्यमापन : ६०

अभ्यासक्रमाची उद्दिष्टे	१. 'लोकप्रिय साहित्य' ही संकल्पना समजावून सांगणे. २. लोकप्रिय साहित्य, कलात्मक साहित्य आणि सीमावर्ती साहित्य यातील साम्यभेद स्पष्ट करणे. ३. लोकप्रिय साहित्य आणि वाचकांची अभिरुची यातील सहसंबंध स्पष्ट करणे. ४. मराठीतील लोकप्रिय साहित्याच्या प्रेरणा, उगम व वाटचाल यांचा अनुबंध स्पष्ट करणे.	
अभ्यासक्रमाचे फलित	१. विद्यार्थ्यांना 'लोकप्रिय साहित्य' ही संकल्पना समजून घेता येईल. २. विद्यार्थ्यांना लोकप्रिय साहित्य, कलात्मक साहित्य आणि सीमावर्ती साहित्य यातील साम्यभेद समजून घेता येईल. ३. विद्यार्थ्यांना मराठीतील लोकप्रिय साहित्याच्या प्रेरणा, उगम व वाटचाल समजून घेता येईल. ४. निवडक साहित्यकृतींच्या माध्यमातून लोकप्रिय साहित्याचे स्वरूप व वेगळेपण लक्षात येईल.	
घटक	घटक विश्लेषण	तास
I	लोकप्रिय साहित्य: संकल्पना व स्वरूप	१५
	१. लोकप्रिय साहित्य: संकल्पना व स्वरूप २. लोकप्रिय साहित्याच्या प्रेरणा ३. लोकप्रिय साहित्य, कलात्मक साहित्य आणि सीमावर्ती साहित्य यातील साम्यभेद ४. लोकप्रिय साहित्याची परंपरा	
II	लोकप्रिय साहित्य: प्रकार व वाचकांची अभिरुची	१५
	१. लोकप्रिय साहित्य प्रमुख प्रकार: गूढ, रहस्य, गुन्हेगारी, साहस इ. २. लोकप्रिय साहित्याचा वाचकवर्ग ३. लोकप्रिय साहित्याचे वितरण, वाचक अभिरुची ४. लोकप्रिय साहित्याची वैशिष्ट्ये	
III	लोकप्रिय साहित्यकृती: 'स्वामी'- रणजित देसाई	१५
	१. 'स्वामी' कादंबरीचे कथानक व व्यक्तिरेखा २. 'स्वामी' कादंबरीतील वातावरणनिर्मिती आणि भाषाशैली ३. 'स्वामी' कादंबरीचे महत्त्व व वेगळेपण ४. 'स्वामी' कादंबरीच्या लोकप्रियतेची कारणमीमांसा	
IV	लोकप्रिय साहित्यकृती: 'दुनियादारी' – सुहास शिरवळकर	१५
	१. 'दुनियादारी' कादंबरीचे कथानक व व्यक्तिरेखा २. 'दुनियादारी' कादंबरीतील वातावरणनिर्मिती आणि भाषाशैली ३. 'दुनियादारी' कादंबरीचे महत्त्व व वेगळेपण ४. 'दुनियादारी' कादंबरीच्या लोकप्रियतेची कारणमीमांसा	
अभ्यासाचे स्रोत	• देसाई रणजीत, <i>स्वामी</i>, पुणे, मेहता पब्लिशिंग हाउस, १९६३. • शिरवळकर सुहास, <i>दुनियादारी</i>, पुणे, दिलीपराज प्रकाशन, १९८२. • जाधव रा.ग. व इतर (संपा.), <i>मराठी वाङ्मयाचा इतिहास खंड-७ भाग-१</i>, पुणे, महाराष्ट्र साहित्य परिषद, २०१०	

	• कुरुंदकर नरहर, धार आणि काठ, पुणे, देशमुख आणि कंपनी, १९७१. • कुलकर्णी अनिरुद्ध (संपा.), प्रदक्षिणा खंड १ आणि २, पुणे, कॉन्टिनेन्टल प्रकाशन, १९९१. • गणोरकर प्रभा व इतर (संपा.), संक्षिप्त मराठी वाङ्मयकोश (१९२० ते २००३ पर्यंतचा कालखंड), मुंबई, भटकळ फाउण्डेशन, २००४. • भावसार सतीश (संपा.), निवडक बाबुराव अनळकर, पुणे, राजहंस प्रकाशन, २०१७. • नेमाडे भालचंद्र, टीकास्वयंवर, औरंगाबाद, साकेत प्रकाशन, १९९०. • पवार गो.मा. व हातकणगलेकर म.द. (संपा.), मराठी साहित्य प्रेरणा आणि स्वरूप, मुंबई, पॉप्युलर प्रकाशन, १९८०. • गंधे विनायक, साहित्य: अभिजात आणि लोकप्रिय, पुणे, रोहन प्रकाशन, २००८. • जाधव रा.ग. व इतर (संपा.), मराठी वाङ्मयाचा इतिहास खंड-८ पुणे, महाराष्ट्र साहित्य परिषद, २०१० • सांगोलेकर अविनाश व घाटे निरंजन (संपा.), मराठी कथा: गूढ, भय व रहस्य, पुणे, स्पर्श प्रकाशन, २०१४.	
--	---	--

एम.ए. द्वितीय वर्ष
तृतीय सत्र
MAR-DSC-612 मराठी साहित्यप्रवाह : दलित व ग्रामीण

श्रेयांक: ४

एकूण गुण: १००

अंतर्गत मूल्यमापन : ४०

सत्रांत मूल्यमापन : ६०

अभ्यासक्रमाची उद्दिष्टे	१. साठोत्तरी कालखंडातील दलित साहित्याची संकल्पना, प्रयोजन व वेगळेपण -प्रेरणा - वैशिष्ट्ये समजावून देणे. २. साठोत्तरी कालखंडातील दलित कथासंग्रह 'मरण स्वस्त होत आहे'चे वाङ्मयीनदृष्ट्या वेगळेपण समजावून सांगणे. ३. साठोत्तरी कालखंडातील ग्रामीण साहित्याची संकल्पना-स्वरूप, प्रेरणा- प्रयोजन व वेगळेपण व वैशिष्ट्ये समजावून देणे. ४. विद्यार्थ्यांना ग्रामीण कवितासंग्रह 'आम्ही काबाडाचे धनी' चे आशयसौंदर्य, वैशिष्ट्ये व वेगळेपण स्पष्ट करणे.	
अभ्यासक्रमाचे फलित	१. विद्यार्थ्यांना साठोत्तरी कालखंडातील दलित व साहित्याची संकल्पना -प्रेरणा ,स्वरूप- प्रयोजन व वेगळेपण व वैशिष्ट्ये समजून घेता येतील. २. विद्यार्थ्यांना 'मरण स्वस्त होत आहे' या दलित कथासंग्रहाचा परिचय होईल. ३. विद्यार्थ्यांना दलित आणि ग्रामीण साहित्यातील साम्यभेद समजतील. ४. विद्यार्थ्यांना आम्ही' काबाडाचे धनी मधील ग्रामीण कवितेची ओळख ओईल.	
घटक	घटक विश्लेषण	तास
I	दलित साहित्यप्रवाह : तात्त्विक मीमांसा	१५
	१) दलित साहित्य संकल्पना व स्वरूप २) दलित साहित्याच्या लेखन प्रेरणा-प्रयोजन व वेगळेपण ३) दलित साहित्याची वैशिष्ट्ये ४) दलित साहित्याची वाटचाल	
II	प्रातिनिधिक साहित्यकृती : कथासंग्रह - 'मरण स्वस्त होत आहे' – बाबुराव बागुल	१५
	१) दलित साहित्यप्रवाहातील कथात्म वाङ्मय २) 'मरण स्वस्त होत आहे' कथासंग्रहातील कथांचा आशय ३) 'मरण स्वस्त होत आहे' कथासंग्रहातील कथांचे भाषिक विशेष ४) 'मरण स्वस्त होत आहे' कथासंग्रहातील कथांचे मूल्यमापन	
III	ग्रामीण साहित्यप्रवाह : तात्त्विक मीमांसा	१५
	१) ग्रामीण साहित्य चळवळ २) ग्रामीण साहित्य: संकल्पना व स्वरूप ३) ग्रामीण साहित्य: लेखन प्रेरणा-प्रयोजन ४) ग्रामीण साहित्य: वाटचाल व वेगळेपण	

IV	प्रातिनिधिक साहित्यकृती : कवितासंग्रह 'आम्ही काबाडाचे धनी' – इंद्रजीत भालेराव १) समकालीन मराठी कविता २) 'आम्ही काबाडाचे धनी': आशय व अभिव्यक्ती ३) 'आम्ही काबाडाचे धनी' : महत्त्व व वेगळेपण ४) 'आम्ही काबाडाचे धनी' कवितासंग्रहाचे मूल्यमापन	१५
अभ्यासाचे स्रोत	- बागुल बाबुराव, मरण स्वस्त होत आहे, मुंबई. बा.ल. फाटक प्रकाशन, १९६९. - भालेराव इंद्रजित, आम्ही काबाडाचे धनी, परभणी, प्रतिभास प्रकाशन, १९९२. - आनंद यादव - १९६० नंतरची सामाजिक परिस्थिती आणि साहित्यातील नवे प्रवाह, पुणे, मेहता पब्लिशिंग हाऊस, २००१. - जाधव रा.ग.(संपा.) – मराठी वाङ्मयाचा इतिहास, खंड ७ पुणे, महाराष्ट्र साहित्य परिषद, २०१०. - लिंबाळे शरणकुमार (संपा.) – दलित साहित्य, कोल्हापूर, नंदिनी गवळी प्रकाशन, १९९१. - फडके भालचंद्र – दलित साहित्य: वेदना विद्रोह, पुणे, श्रीविद्या प्रकाशन, द्वि.आ. १९८९. - मेश्राम योगेंद्र - दलित साहित्य : उद्गम आणि विकास, नागपूर, मंगेश प्रकाशन, १९९८. - कऱ्हाडे सदा – दलित साहित्य चिकित्सा, औरंगाबाद, स्वरूप प्रकाशन, २००७. - कुलकर्णी गो.म. (संपा.) - दलित साहित्य प्रवाह आणि प्रतिक्रिया, पुणे, मेहता पब्लिशिंग हाऊस, प्र.आ. १९८६. - मनोहर यशवंत- आंबेडकरवादी मराठी साहित्य, नागपूर, भीमरत्न प्रकाशन, प्र.आ. १९९९. - पानतावणे गंगाधर - साहित्य : प्रकृती आणि प्रवृत्ती, औरंगाबाद, स्वरूप प्रकाशन, १९९९. - मांडे प्रभाकर- दलित साहित्याचे निराळेपण, औरंगाबाद, धारा प्रकाशन, १९८९.	

	• आनंद यादव - ग्रामीण साहित्य आणि वास्तव, पुणे, १९९१. • मुलाटे वासुदेव - ग्रामीण साहित्य स्वरूप व दिशा, औरंगाबाद, कैलास पब्लिकेशन, १९९४. • मुलाटे वासुदेव (संपा.) - ग्रामीण साहित्य चळवळ आणि आम्ही, औरंगाबाद, स्वरूप प्रकाशन, द्वि.आ.२००८. • चंद्रकुमार नलगे (संपा.) - ग्रामीण वाङ्मयाचा इतिहास, कोल्हापूर, रिया पब्लिकेशन, प्रथमावृत्ती २०१३. • काळूखे रामचंद्र (संपा.) - ग्रामीण वाङ्मयाचा इतिहास, औरंगाबाद, कैलास पब्लिकेशन, २०१६. • सार्वेकर कैलास, मराठी ग्रामीण कवितेचा इतिहास, पुणे, मेहता पब्लिकेशन हाऊस, प्र.आ.१९९९ . • हातकणगलेकर म.द.- मराठी साहित्य प्रेरणा व स्वरूप, मुंबई, पॉप्युलर प्रकाशन, १९८३. • जोंधळे महावीर- साहित्य आशय आणि आविष्कार, औरंगाबाद, स्वरूप प्रकाशन, २००२.	
--	--	--

एम. ए. द्वितीय वर्ष
तृतीय सत्र
MAR-DSC-613 विशेष लेखकाचा अभ्यास- I
(ना.धों.महानोर)

श्रेयांक: ४

एकूण गुण: १००

अंतर्गत मूल्यमापन : ४०

सत्रांत मूल्यमापन : ६०

अभ्यासक्रमाची उद्दिष्टे	१. 'विशेष लेखकाचा अभ्यास' ही संकल्पना समजावून सांगणे. २. लेखकाचे वाङ्मयीन कर्तृत्व स्पष्ट करणे. ३. लेखकाचा लेखन निर्मिती काळ व समकालीन लेखन यांचे स्वरूप समजून घेणे. ४. लेखकाच्या विविध साहित्यकृतींचा परिचय करून देणे.	
अभ्यासक्रमाचे फलित	१. लेखकाचे व्यक्तित्व व कार्य समजून घेता येईल. २. लेखकाच्या लेखनाचे वाङ्मयीन स्वरूप समजून घेता येईल. ३. लेखकाच्या साहित्यकृतीतील अभिव्यक्तीचे स्वरूप कळेल. ४. विद्यार्थ्यांच्या वाङ्मयीन जाणिवा समृद्ध होतील.	
घटक	घटक विश्लेषण	तास
I	विशेष लेखकाचा अभ्यास : सामाजिक व वाङ्मयीन संदर्भ १. विशेष लेखकाच्या अभ्यासाचे स्वरूप व प्रयोजन २. समकालीन मराठी साहित्य आणि सामाजिक-सांस्कृतिक पार्श्वभूमी ३. साहित्यव्यवहारातील लेखकाचे महत्त्व ४. वाङ्मयेतिहासातील लेखकाचे स्थान	१५
II	विशेष लेखकाचा अभ्यास : ना.धों.महानोर १. ना.धों.महानोर : व्यक्तिमत्व व वाङ्मयीन जडणघडण २. ना.धों.महानोर यांच्या लेखन प्रेरणा ३. ना.धों.महानोर यांची ग्रंथसंपदा ४. ना.धों.महानोर यांचे वाङ्मयीन योगदान	१५
III	विशेष लेखकाचा अभ्यास : ना.धों.महानोर (काव्यसंग्रह : 'रानातल्या कविता') १. 'रानातल्या कविता' काव्यसंग्रहातील कवितांचे स्वरूप २. 'रानातल्या कविता' मधील आशय विश्लेषण ३. 'रानातल्या कविता' मधील प्रतिमा,प्रतीके व भाषासौंदर्य ४. 'रानातल्या कविता' मधील कवितांचे मूल्यमापन	१५
IV	विशेष लेखकाचा अभ्यास : ना.धों.महानोर (काव्यसंग्रह : 'पानझड') १. 'पानझड' काव्यसंग्रहातील कवितांचे स्वरूप २. 'पानझड' मधील आशय विश्लेषण ३. 'पानझड' मधील प्रतिमा,प्रतीके व भाषासौंदर्य ४. 'पानझड' मधील कवितांचे मूल्यमापन	१५

अभ्यासाचे स्त्रोत	• महानोर ना. धों, <i>रानातल्या कविता</i>, मुंबई, पॉप्युलर प्रकाशन, चौथी आवृत्ती २०१७. • महानोर ना. धों, '<i>पानझड</i>', मुंबई, पॉप्युलर प्रकाशन, १९९७. • पाटणकर वसंत, कविता : संकल्पना निर्मिती व समीक्षा, मराठी विभाग मुंबई विद्यापीठ आणि अनुभव प्रकाशन, मुंबई • रसाळ सुधीर, कविता आणि प्रतिमा, मौज प्रकाशन, मुंबई • डहाके वसंत, कवितेविषयी, स्वरूप प्रकाशन, औरंगाबाद • करोगल सुषमा (संपा), स्वातंत्र्योत्तर मराठी कविता, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे • महानोर ना. धों., पानझड, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई १९९७ • महानोर ना. धों., रानातल्या कविता, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई • राजाध्यक्ष विजया, ना. धों. महानोर यांची कविता काव्य परिचय, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई • ठकार निशिकांत, मराठी कविता स्वरूप व विवेचन • कीर्तिकर सुहासिनी, मराठी कविता परंपरा आणि दर्शन • थोरात हरिश्चंद्र, साहित्याचे संदर्भ, मौज प्रकाशन आणि मराठी विभाग, मुंबई विद्यापीठ, मुंबई २००५ • राजाध्यक्ष विजया, हिरव्या बोलीचा महास्वर-ना. धों. महानोर, महाराष्ट्र टाईम्स दि. ६ ऑगस्ट २०२३	
------------------------------	--	--

एम. ए. द्वितीय वर्ष
तृतीय सत्र
MAR-DSC- 614 संपादन कौशल्ये

श्रेयांक: २
एकूण गुण: ५०

अंतर्गत मूल्यमापन : २०
सत्रांत मूल्यमापन : ३०

अभ्यासक्रमाची उद्दिष्टे	१.संपादन कौशल्याची संकल्पना, स्वरूप व महत्त्व स्पष्ट करणे. २. संपादन कौशल्याचे तंत्र विकसित करणे.	
अभ्यासक्रमाचे फलित	१. संपादन कौशल्याची संकल्पना, स्वरूप व महत्त्व समजून घेता येईल. २. विद्यार्थ्यांमध्ये संपादन कौशल्याचे तंत्र विकसित होईल.	
घटक	घटक विश्लेषण	तास
I	संपादन कौशल्ये : संकल्पना व स्वरूप	१५
	१. संपादन: हेतू व प्रेरणा २. संपादकाची कार्ये व भूमिका ३. संहिता संपादन पद्धती ४. अपेक्षित वाचकवर्गाचा विचार	
II	संपादनाचे प्रकार	१५
	१. ललित साहित्याचे संपादन २. ललितेतर साहित्याचे संपादन ३. स्मरणिका संपादन ४. संपादनाचे महत्त्व आणि आवश्यकता	
अभ्यासाचे स्रोत	• नसिराबादकर ल.रा., व्यावहारिक मराठी, कोल्हापूर, फडके प्रकाशन, १९९३. • पोतदार एकनाथ, संपादक आणि संपादकीय, नागपूर, कौस्तुभ प्रकाशन, १९९१. • फडके अरुण, मराठी लेखनकोश, ठाणे, अंकुर प्रकाशन, २००८. • लिमये अ. ह., ग्रंथव्यवहार, पुणे, व्हीनस प्रकाशन, १९९२. • भटकळ सदानंद, सदानंदयात्रा, मुंबई, पॉप्युलर प्रकाशन, २०१६. • काळे कल्याण व पुंडे द. दि., व्यावहारिक मराठी, पुणे, निराली प्रकाशन, २०१९. • गोविलकर लीला, व्यावहारिक मराठी, पुणे, स्नेहवर्धन प्रकाशन, २०१९. • सांगळे संदीप, व्यावहारिक उपयोजित मराठी व प्रसारमाध्यमांची कार्यशैली, पुणे, डायमंड पब्लिकेशन्स, २०१८. • परब प्रकाश, व्यावहारिक मराठी, डोंबिवली, मिथुन प्रकाशन, १९८९. • माळी संदीप, भाषा आणि कौशल्ये विकास, जळगाव, प्रशांत पब्लिकेशन्स, २०१९.	

एम. ए. प्रथम वर्ष
तृतीय सत्र
MAR-DSE-615A लोकसाहित्य

श्रेयांक: ४

एकूण गुण: १००

अंतर्गत मूल्यमापन : ४०

सत्रांत मूल्यमापन : ६०

अभ्यासक्रमाची उद्दिष्टे	१. 'लोकसाहित्य' ही संकल्पना व त्याचे स्वरूप समजावून सांगणे. २. लोकसाहित्याच्या आधारे लोकसंस्कृतीचे स्वरूप समजावून सांगणे. ३. लोकसाहित्याचा विविध ज्ञानशाखांशी असलेला संबंध स्पष्ट करणे. ४. लोकसाहित्याच्या विविध अभ्यासपद्धतींविषयी माहिती करून देणे.	
अभ्यासक्रमाचे फलित	१. विद्यार्थ्यांना 'लोकसाहित्य' ही संकल्पना जाणून घेता येईल. २. विद्यार्थ्यांना लोकसंस्कृतीचे स्वरूप समजून घेता येईल. ३. विद्यार्थ्यांना लोकसाहित्याचा विविध ज्ञानशाखांशी असलेला परस्परसंबंध कळेल. ४. विद्यार्थ्यांना लोकसाहित्याच्या विविध अभ्यासपद्धतींचा परिचय होईल.	
घटक	घटक विक्षेपण	तास
I	लोकसाहित्य – संकल्पना व स्वरूप	१५
	१. लोकसाहित्य संज्ञा व अर्थ २. लोकसाहित्य - लोकसंस्कृती ३. लोकसाहित्यातील लोकमानस ४. लोकसाहित्याची वाटचाल व वेगळेपण	
II	लोकसाहित्याच्या अभ्यासाचे संप्रदाय व पद्धती	१५
	१. लोकसाहित्याचे अभ्यास संप्रदाय- भाषाशास्त्रीय, निसर्गरूपकवादी, हेतूकल्पनावादी, भ्रान्तकल्पनावादी, मानवशास्त्रीय संप्रदाय, मानसशास्त्रीय संप्रदाय २. लोकसाहित्याच्या अभ्यासपद्धती- कार्यान्वयी, संदर्भान्वयी, रचनानुसारी, ध्येयनिष्ठ, मौखिक अविष्कारसूत्र पद्धती, आंतरसांस्कृतिक पद्धती	
III	लोकसाहित्य व विविध ज्ञानशाखा परस्परसंबंध	१५
	१. लोकसाहित्य आणि समाजशास्त्र २. लोकसाहित्य आणि मानसशास्त्र ३. लोकसाहित्य आणि मानववंशशास्त्र ४. लोकसाहित्य आणि भाषाशास्त्र ५. लोकसाहित्य आणि इतिहास व पुरातत्वशास्त्र	
IV	लोकसाहित्याचे विविध वाङ्मयप्रकार	१५
	१. लोकगीत – स्वरूप, आशय आणि प्रकार २. लोककथा – स्वरूप व व्युत्पत्ती ३. लोकनाट्य- परंपरा व स्वरूप ४. लोककला – वेगळेपण	

अभ्यासाचे स्त्रोत	१. भागवत दुर्गा, लोकसाहित्याची रूपरेखा, मुंबई, मराठी ग्रंथ संग्रहालय, २०१७. २. मांडे प्रभाकर, लोकसाहित्याचे स्वरूप, औरंगाबाद, परिमल प्रकाशन, १९७८. ३. व्यवहारे शरद, लोकसाहित्य : संकल्पना व स्वरूप, परभणी, तिरुपती प्रकाशन, १९९१. - व्यवहारे शरद, लोकसाहित्य: रंग आणि रेखा, नागपूर, विश्वभारती प्रकाशन, १९९३. - ढेरे रा.चिं., लोकसाहित्य : शोध आणि समीक्षा, पुणे, पद्मगंधा प्रकाशन, २००० - व्यवहारे शरद, लोकसंस्कृतीचे अंतःप्रवाह, पुणे, प्रतिमा प्रकाशन, १९९९. - भवाळकर तारा, लोकसंचित, पुणे, राजहंस प्रकाशन, १९८९. - शिंदे विश्वनाथ, लोकसाहित्याची मीमांसा खंड १ व २, पुणे, स्नेहवर्धन प्रकाशन, २०१२. - मोरजे गंगाधर, लोकसाहित्य: क्षेत्रीय अभ्यास, पुणे, पद्मगंधा प्रकाशन, १९९९. - वाकोडे मधुकर, करोगल सुषमा, मौखिकता आणि लोकसाहित्य, नवी दिल्ली, - साहित्य अकादमी, २००१. - व्यवहारे विद्या, लोकसाहित्य लोकसंस्कृती, पुणे, प्रतिमा प्रकाशन, २०००. - व्यवहारे शरद, मराठी लोकगीते : स्वरूप विशेष, विश्वभारती प्रकाशन, - नागपूर, १९९४. - मांडे प्रभाकर, लोकरंगभूमी, औरंगाबाद, गोदावरी प्रकाशन, १९८२. - व्हटकर नामदेव, मराठी लोकनाट्य तमाशा: कला आणि साहित्य, नागपूर, - अजब प्रकाशन, १९७५. - भोसले द.ता., लोकसंस्कृती: स्वरूप आणि विशेष, पुणे, पद्मगंधा प्रकाशन, २००५.	
------------------------------	--	--

एम. ए. द्वितीय वर्ष
तृतीय सत्र
MAR-DSE-615 B संस्कृती अभ्यास

श्रेयांक: ४

एकूण गुण: १००

अंतर्गत मूल्यमापन : ४०

सत्रांत मूल्यमापन : ६०

अभ्यासक्रमाची उद्दिष्टे	१. 'संस्कृती अभ्यास' या ज्ञानशाखेची ओळख करून देणे. २. समाज, संस्कृती आणि साहित्य यातील अनुबंध स्पष्ट करणे. ३. बदलत्या सामाजिक आणि राजकीय स्थितीसंदर्भात साहित्य आणि संस्कृती संबंध तपासणे. ४. साहित्य आणि अभिव्यक्तीरूपांच्या परस्परसंबंधाचा संस्कृती अभ्यासावरील प्रभाव अभ्यासणे.	
अभ्यासक्रमाचे फलित	१. विद्यार्थ्यांना 'संस्कृती अभ्यासाचे महत्त्व समजून घेता येईल. २. विद्यार्थ्यांना समाज, संस्कृती आणि साहित्य यातील अनुबंध समजून घेता येईल. ३. विद्यार्थ्यांना बदलत्या सामाजिक आणि राजकीय स्थितीसंदर्भात साहित्य आणि संस्कृती संबंध समजून घेता येईल. ४. साहित्य आणि अभिव्यक्तीरूपांच्या परस्परसंबंधाचा संस्कृती अभ्यासावरील प्रभाव अभ्यासता येईल.	
घटक	घटक विश्लेषण	तास
I	संस्कृती अभ्यास: संकल्पना व स्वरूप	१५
	१. संस्कृती: संकल्पना व व्याख्या २. संस्कृती: स्वरूप व व्याप्ती ३. संस्कृतीचे घटक ४. संस्कृती आणि उपसंस्कृती (होगर्ट आणि हॉल)	
II	संस्कृती अभ्यास: समाज आणि इतिहास	१५
	१. संस्कृती संकल्पनेचा मागोवा- मराठी, भारतीय, जागतिक २. संस्कृती आणि साहित्य यांचा सहसहसंबंध ३. संस्कृती अभ्यासाचे महत्त्व ४. संस्कृती अभ्यास: आंतरविद्याशाखीय दृष्टी (पुरातत्व, लोककला, मानव्यविद्या)	
III	संस्कृती, समाज, प्रभुत्वसंबंध	१५
	१. संस्कृती अभ्यासाच्या दिशा २. प्रभुत्वसंबंध सापेक्षता आणि संस्कृती ३. महाराष्ट्रातील संस्कृतीप्रवाह ४. स्त्रिया, दलित, वंचित, आदिवासी आणि साहित्य	
IV	संस्कृती अभ्यास: राजकीय परिप्रेक्ष्य	१५
	१. संस्कृती, इतिहास आणि राजकारण २. राजकीय वसाहतवाद व समाजांतर्गत सांस्कृतिक वर्चस्ववाद ३. देशीवाद आणि आधुनिकोत्तर वाद ४. समकालीन समाजकारण, राजकारण आणि संस्कृती	

अभ्यासाचे स्त्रोत	• कर्वे इरावती, मराठी लोकांची संस्कृती, मुंबई, देशमुख आणि कंपनी, १९५१. • सहस्रबुद्धे पु.ग., महाराष्ट्र संस्कृती, पुणे, कॉन्टिनेन्टल प्रकाशन, १९७९. • गुरुजी साने, भारतीय संस्कृती, पुणे, साधना प्रकाशन, आवृत्ती २०२२. • कुलकर्णी गो. म., आधुनिक मराठी वाङ्मयाची सांस्कृतिक पार्श्वभूमी, पुणे, मेहता पब्लिकेशन्स, १९९४. • रसाळ सुधीर, वाङ्मयीन संस्कृती, मुंबई, मौज प्रकाशन, २०१२. • डहाके वसंत आबाजी, मराठी साहित्य, समाज आणि संस्कृती, मुंबई, पॉप्युलर प्रकाशन, २००६. • कोसंबी दामोदर, पुराणकथा आणि वास्तवता, मुंबई, लोकवाङ्मय गृह प्रकाशन, १९९८. • भावे श्री. मा., जीर्णोद्धार, मुंबई, लोकवाङ्मय गृह प्रकाशन, १९८६. • देवी गणेश, अनु. म.सु. पाटील, स्मृतीभ्रंशानंतर, पुणे पद्मगंधा प्रकाशन, २००९. • थोरात हरीश्वंद्र, मूल्यभानाची सामग्री, मुंबई, शब्द प्रकाशन, २०१२. • वळवी दीपककुमार, आदिवासी लोककथा: संकल्पना आणि स्वरूप, कोल्हापूर, स्वच्छंद प्रकाशन, २०१५. • वैशंपायन मीना (संपा.), संस्कृतिसंचित, मुंबई, शब्द पब्लिकेशन्स, २०२२.	
------------------------------	---	--

एम. ए. द्वितीय वर्ष
तृतीय सत्र

MAR-RP-616 Research Project-I

Hours: 60

Credits: 4

Course Objectives

1. To give exposure to the students to research culture and technology
2. To introduce students to how to select a research topic, plan, perform experiments, collect and analyze the data
3. To foster self-confidence and self-reliance in the students as they learn to work and think independently

Course outcomes

After successful completion of this course, students are expected to:

- Conceive a problem based on published research and conduct a comprehensive literature survey.
- Plan and carry out the tasks in the given framework of the dissertation and present the work in writing and viva.
- Learn handling of instruments, use of chemicals and how to conduct the experiments
- Learn how to present the project in PowerPoint and answer the queries to examiners and the science of writing.

Credit distribution (1 credit for each unit)

- Identification of a research topic, formulation of research problem, objectives, sample size and hypothesis, etc
- Preparation of Outline
- Review of literature
- Bibliography

**The systematic approach towards the execution of the project should be as follows:
(Wherever applicable)**

1. The complete tenure of the research project should be one year. It should be allotted during the third semester and completed in the fourth semester.
2. Weekly 8 hours should be allotted to the research project in a regular timetable.
3. In the third semester, students will be evaluated based on a credit distribution mentioned above. In the fourth semester, students should perform further research work, collect and analyze the data, compile the results and prepare and submit the final dissertation.
4. Students may be given an opportunity to participate in ongoing research activities in the respective Departments/Schools/Supervisors' laboratories. This will familiarize them with the literature survey and give them a fundamental understanding of designing and executing a research project.
5. Students may work individually or in groups (not more than 3 students) to be decided by the concerned department/supervisor.
6. Each research group should have a different research topic with some possible level of novelty.
7. The student should select the topic relevant to priority areas of concern or allied subjects with the guidance of supervisor/ head of the department.
8. Students are encouraged to work on multidisciplinary and applied projects, but it is not mandatory criteria.

9. At the beginning, students should submit the outline of the research work to be carried out in the project. (Writing in order: Title, Aim and objectives, Literature to be collected, Experimental plan or method design, expected outcome etc.)
10. Write and submit a Literature Review Report and Research outline
Tentative order for review: Title of the Project, Certificates, Acknowledgment, Abstract and Keywords, Contents, Introduction, Literature Review, Aim of the Project, Materials and Methods, Bibliography/reference etc.
Tentative order for research outline: Title page, introduction, background and significance of study, problems to be investigated, objective, hypothesis, chapter scheme, bibliography.
11. At the end of the third semester, each student should submit a detailed Literature Review Report and research outline.
12. An appropriate and essential conclusive statement must be drawn at the end of the study.
13. Students should maintain lab notebooks, and the Supervisor may ask them to submit the mid-semester progress report.
14. For documents related to project submission: Font- Times New Roman, Heading Font Size-14, Normal Text Size-12, spacing-1.5, both sides justified and 1 inch margin on all side, both side printing on A-4 size.
15. Three copies of the Literature Review Report, research outline should be prepared (one copy for each department, guide, and student).
16. At the end of the semester, the candidate should prepare and present research work using a PowerPoint presentation with modern ICT tools and present the same in front of his/ her respective department during the Internal Examination.
17. For external examination the candidate will have to present the research work and face viva voce.
18. Students may present their research work in Avishkar/Webinars/Conferences.
19. Students should note that plagiarism is strictly prohibited.

Internal examination (40 marks): Components of continuous internal assessment:

- Draft Research Outline (10 marks)
- Draft Review of literature (10 marks)
- Working Bibliography (10 marks)
- PowerPoint presentation, and oral examination (10 marks)

External examination (60 marks) and Components of external assessment:

- Final submitted review report, research outline in bound form at the time of examination **(40 marks)**
- Overall presentation reflecting the contribution of work, response to questions **(20 marks)**

चतुर्थ सत्र

एम. ए. द्वितीय वर्ष
चतुर्थ सत्र
MAR-DSC-621 साहित्याचे माध्यमांतर

श्रेयांक: ४

एकूण गुण: १००

अंतर्गत मूल्यमापन : ४०

सत्रांत मूल्यमापन : ६०

अभ्यासक्रमाची उद्दिष्टे	१. 'माध्यमांतर' ही संकल्पना व त्याचे स्वरूप समजावून सांगणे. २. साहित्याच्या माध्यमांतराची प्रक्रिया समजावून सांगणे. ३. साहित्याचे माध्यमांतराचे महत्त्व व वेगळेपण लक्षात आणून देणे. ४. माध्यमांतर झालेल्या निवडक साहित्यकृतींचा परिचय करून देणे.	
अभ्यासक्रमाचे फलित	१. विद्यार्थ्यांना 'माध्यमांतर' ही संकल्पना व स्वरूप समजून घेता येईल. २. विद्यार्थ्यांना साहित्याच्या माध्यमांतराची प्रक्रिया, गरज व आवश्यकता समजून घेता येईल. ३. विद्यार्थ्यांना निवडक साहित्यकृतीच्या माध्यमातून माध्यमांतराचे महत्त्व-वेगळेपण समजेल. ४. विद्यार्थी साहित्याचे माध्यमांतर करण्यास प्रवृत्त होतील.	
घटक	घटक विश्लेषण	तास
I	माध्यमांतर: संकल्पना व स्वरूप	१५
	१. माध्यमांतर: संकल्पना व स्वरूप २. माध्यमांतराची प्रक्रिया ३. माध्यमांतराचे महत्त्व ४. माध्यमांतराची आवश्यकता	
II	मराठीतील माध्यमांतर प्रक्रिया	१५
	१. माध्यमांतराचे महत्त्व २. साहित्याच्या माध्यमांतराची आव्हाने/अडचणी ३. मराठीतील माध्यमांतर झालेल्या साहित्यकृतींचा परिचय ४. संहिता ते चित्रपट ही माध्यमांतराची प्रक्रिया	
III	माध्यमांतर: नाटक ते चित्रपट	१५
	१. 'नटसम्राट' (नाटक) २. 'नटसम्राट' (चित्रपट) ३. 'नटसम्राट' संहिता आणि चित्रपट यातील साम्यभेद ४. 'नटसम्राट' संहिता आणि चित्रपट प्रभावक्षमता	
IV	माध्यमांतर: कादंबरी ते चित्रपट	१५
	१. 'निशाणी डावा अंगठा'- रमेश इंगळे-उत्रादकर (कादंबरी) २. 'निशाणी डावा अंगठा' (चित्रपट) ३. 'निशाणी डावा अंगठा' कादंबरीचे स्वरूप व महत्त्व	

	४. संहिता ते आणि चित्रपट यातील साम्यभेद आणि प्रभावक्षमता	
अभ्यासाचे स्त्रोत	• शिरवाडकर वि.वा., नटसम्राट, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई • इंगळे-उत्रादकर रमेश, निशाणी डावा अंघठा • कामत कल्पना, मराठी कादंबऱ्यांची नाट्यरूपांतरणे, पुणे, पॉप्युलर प्रकाशन, १९९८. • थोरात राजेंद्र, साहित्यकृतीचे माध्यमांतर, पुणे, संस्कृती प्रकाशन, २०१७. • हांडीबाग भारत व सरकटे सदाशिव (संपा.), साहित्याचे माध्यमांतर, नांदेड, हरनाई प्रकाशन, २०१०. • डहाके वसंत, दृश्यकला आणि साहित्य, मुंबई, लोकवाङ्मयगृह, २०२२. • शेख शकील, माध्यमांतर मीमांसा, लुल्लू प्रेस, २०१७. • दीक्षित विजय, चित्रपट: एक कला, पुणे, रेणुका प्रकाशन, १९७९. • शिंदे मा. कृ., सिनेमाशास्त्र आणि तंत्र, मुंबई, नवमत प्रकाशन संस्था, १९५१. • खोपकर अरुण, गुरुदत्त: तीन अंकी शोकांतिका, मुंबई, ग्रंथाली वाचक चळवळ, १९८५. • आचवल माधव, किमया, मुंबई, १९७९. • कानडे सु. श्री., प्रयोगक्षम मराठी नाटके, नागपूर, १९६२. • कुलकर्णी द.भि., तिसऱ्यांदा रणांगण, नागपूर, १९७६. • गोडसे द.ग., पोत, मुंबई, १९६३. • भागवत श्री.पु. व इतर (संपा.), साहित्य: अध्यापन आणि प्रकार, मुंबई, पॉप्युलर प्रकाशन, १९८७. • दादेगावकर उमा, बॅरिस्टर: तीन रूपे, मुंबई, १९७८.	

एम.ए. द्वितीय वर्ष
चतुर्थ सत्र
MAR-DSC-622 स्त्रीजाणिवेचे व आदिवासी जाणीवेचे साहित्य

श्रेयांक: ४

एकूण गुण: १००

अंतर्गत मूल्यमापन : ४०

सत्रांत मूल्यमापन : ६०

अभ्यासक्रमाची उद्दिष्टे	१. साठोत्तरी कालखंडातील स्त्रीजाणीवेच्या साहित्याचे स्वरूप व वाटचाल समजावून देणे. २. 'डोईचा पदर आला खांद्यावरी' कादंबरीचे स्वरूप व आशय याची माहिती करून देणे. ३. साठोत्तरी कालखंडातील आदिवासी जाणिवेच्या साहित्याचे स्वरूप व वाटचाल समजावून देणे. ४. साठोत्तरी कालखंडातील 'बिरसा मुंडा धरतीआबा: जनचेतनेचे विद्रोही रूप' या चरित्राचे वाङ्मयीन महत्त्व समजावून सांगणे.	
अभ्यासक्रमाचे फलित	१. विद्यार्थ्यांना साठोत्तरी कालखंडातील स्त्रीजाणीवेच्या साहित्याचे स्वरूप व वाटचाल समजून घेता येईल. २. विद्यार्थ्यांना 'डोईचा पदर आला खांद्यावरी' कादंबरीचे स्वरूप व आशय याची माहिती होईल. ३. विद्यार्थ्यांना साठोत्तरी कालखंडातील आदिवासी जाणिवेच्या साहित्याचे स्वरूप व वाटचाल समजेल. ४. विद्यार्थ्यांना साठोत्तरी कालखंडातील 'बिरसा मुंडा धरतीआबा: जनचेतनेचे विद्रोही रूप' या चरित्राचे वाङ्मयीन महत्त्व कळेल.	
घटक	घटक विक्षेपण	तास
I	स्त्रीजाणिवेचे साहित्य: तात्विक मीमांसा	१५
	१. स्त्रीजाणिवेचे साहित्य: संकल्पना व स्वरूप २. स्त्रीजाणिवेचे साहित्य: वैशिष्ट्ये ३. स्त्रीजाणिवेच्या साहित्याची परंपरा व वाटचाल ४. स्त्रीजाणिवेच्या साहित्याचे वेगळेपण	
II	प्रातिनिधिक साहित्यकृती: 'डोईचा पदर आला खांद्यावरी' (कादंबरी) – छाया महाजन	१५
	१. 'डोईचा पदर आला खांद्यावरी' कादंबरीचे कथानक, २. 'डोईचा पदर आला खांद्यावरी' कादंबरीतील व्यक्तिरेखा, वातावरण निर्मिती, संघर्ष, भाषाशैली ३. 'डोईचा पदर आला खांद्यावरी' कादंबरीतील स्त्रियांचे अनुभवविश्व	

	४. 'डोईचा पदर आला खांद्यावरी' कादंबरीचे वैशिष्ट्ये व वेगळेपण	
III	आदिवासी जाणिवेचे साहित्य : तात्त्विक मीमांसा	
	१. आदिवासी जाणिवेचे साहित्य : संकल्पना व स्वरूप २. आदिवासी जाणिवेचे साहित्य: प्रेरणा, प्रयोजन ३. आदिवासी जाणिवेच्या साहित्याची परंपरा व वाटचाल ४. आदिवासी जाणिवेच्या साहित्याची वैशिष्ट्ये व वेगळेपण	
IV	प्रातिनिधिक साहित्यकृती: <i>बिरसा मुंडा धरतीआबा: जनचेतनेचे विद्रोही रूप – विनायक तुमराम</i>	
	१. आदिवासी चरित्र-आत्मचरित्राचे स्वरूप २. 'धरती आबा : बिरसा मुंडा' चरित्राचे स्वरूप ३. 'धरती आबा' : बिरसा मुंडांचे जीवनकार्य ४. 'धरती आबा : बिरसा मुंडा' चरित्राचे वाङ्मयीन विशेष	
अभ्यासाचे स्रोत	• तुमराम विनायक, <i>बिरसा मुंडा धरतीआबा: जनचेतनेचे विद्रोही रूप</i>, औरंगाबाद, साकेत प्रकाशन, २०१८. • महाजन छाया, <i>डोईचा पदर आला खांद्यावरी</i>, पुणे, राजहंस प्रकाशन, २०२३. • गारे गोविंद – <i>आदिवासी समस्या आणि बदलते संदर्भ</i>, पुणे, सुगावा प्रकाशन, द्वि.आ. २०१३. • खांडगे मंदा – <i>स्त्रीसाहित्याचा मागोवा</i>, पुणे, प्रतिमा प्रकाशन, २००२. • आनंद यादव - १९६० नंतरची सामाजिक परिस्थिती आणि साहित्यातील नवे प्रवाह, पुणे, मेहता पब्लिशिंग हाऊस २००१. • जाधव रा.ग. (.संपा), – मराठी वाङ्मयाचा इतिहास महाराष्ट्र, पुणे ७ खंड, साहित्य परिषद, २०१० • लिंबाळे शरणकुमार – <i>साठोत्तरी मराठी वाङ्मयातील प्रवाह</i>, पुणे, दिलीपराज प्रकाशन, प्र.आ. २००७ • आनंद यादव - जाधव रा.ग., <i>मराठी वाङ्मयाचा इतिहास ७ खंड</i>, पुणे, महाराष्ट्र परिषद, २०१०. • पानतावणे गंगाधर - <i>साहित्य : प्रकृती आणि प्रवृत्ती</i>, औरंगाबाद, स्वरूप प्रकाशन, १९९९. • धोंगडे अश्विनी, <i>स्त्रीवादी समीक्षा: संकल्पना व उपयोजन</i>, पुणे, दिलीपराज प्रकाशन, १९९३. • जोंधळे महावीर- <i>साहित्य आशय आणि आविष्कार</i>, औरंगाबाद, स्वरूप प्रकाशन, २००२.	

	• हातकणगलेकर म.द.- मराठी साहित्य प्रेरणा व स्वरूप, मुंबई, पॉप्युलर प्रकाशन, १९८३. • जाधव रा. ग., मराठी साहित्य स्वातंत्र्योत्तर संदर्भ, पुणे, प्रतिमा प्रकाशन, १९९९. • देशपांडे अ. ना. मराठी वाङ्मयाचा इतिहास खंड १ भाग २- पुणे, व्हीनस प्रकाशन, १९७०. • कुलकर्णी अनिरुद्ध (संपा.), प्रदक्षिणा, खंड २, पुणे, कॉन्टिनेन्टल प्रकाशन, १९९१. • तुमराम विनायक, आदिवासी साहित्य: दिशा आणि दर्शन, औरंगाबाद, स्वरूप प्रकाशन, २०१२. • वाल्हेकर ज्ञानेश्वर – आदिवासी मराठी साहित्य एक अभ्यास, औरंगाबाद, स्वरूप प्रकाशन, द्वि.आ. २०१२. • मुनघाटे प्रमोद, आदिवासी मराठी साहित्य: स्वरूप आणि समस्या, पुणे, प्रतिमा प्रकाशन, २००७. • ठेरे अरुणा (संपा.), स्त्री लिखित मराठी कादंबरी १९५० ते २०१०, पुणे, पद्मगंधा प्रकाशन, २०१३.	
--	--	--

एम. ए. द्वितीय वर्ष
तृतीय सत्र
MAR-DSC-623 विशेष लेखकाचा अभ्यास-II
(ना.धों.महानोर)

श्रेयांक: ४

एकूण गुण: १००

अंतर्गत मूल्यमापन : ४०

सत्रांत मूल्यमापन : ६०

अभ्यासक्रमाची उद्दिष्टे	१. विद्यार्थ्यांना कादंबरी वाङ्मयप्रकाराचा परिचय करून देणे. २. विद्यार्थ्यांना व्यक्तिचित्रे या वाङ्मयप्रकाराचा परिचय करून देणे. ३. विद्यार्थ्यांना 'गांधारी' या कादंबरीचे स्वरूप व वेगळेपण समजावून सांगणे. ४. विद्यार्थ्यांना 'ऐसी कळवळ्याची जाती' या व्यक्तिचित्राचे स्वरूप व वेगळेपण समजावून सांगणे.	
अभ्यासक्रमाचे फलित	१. विद्यार्थ्यांना कादंबरी वाङ्मयप्रकाराचा परिचय होईल. २. विद्यार्थ्यांना व्यक्तिचित्रे या वाङ्मयप्रकाराचा परिचय होईल. ३. विद्यार्थ्यांना 'गांधारी' या कादंबरीचे स्वरूप व वेगळेपण समजावून घेता येईल. ४. विद्यार्थ्यांना 'ऐसी कळवळ्याची जाती' या व्यक्तिचित्राचे स्वरूप व वेगळेपण समजावून घेता येईल.	
घटक	घटक विश्लेषण	तास
I	विशेष लेखकाचा अभ्यास : ना.धों.महानोर (कादंबरी: 'गांधारी')	१५
	१. 'गांधारी' कादंबरीचे स्वरूप २. 'गांधारी' कादंबरीचा आशय-विषय ३. 'गांधारी' कादंबरीतील संघर्ष ४. 'गांधारी' कादंबरीतील घटनाप्रसंग	
II	विशेष लेखकाचा अभ्यास : ना.धों.महानोर (‘गांधारी’, पॉप्युलर प्रकाशन,मुंबई)	१५
	१. 'गांधारी' कादंबरीतील व्यक्तिरेखा, संवाद व भाषाशैली २. 'गांधारी' कादंबरीतील वातावरणनिर्मिती ३. 'गांधारी' कादंबरीतील वैशिष्ट्ये ४. 'गांधारी' कादंबरीचे मूल्यमापन	
III	विशेष लेखकाचा अभ्यास : ना.धों.महानोर (व्यक्तिचित्रे : 'ऐसी कळवळ्याची जाती')	१५
	१. 'ऐसी कळवळ्याची जाती' मधील लेखांचे स्वरूप २. 'ऐसी कळवळ्याची जाती' मधील लेखांचा आशय ३. 'ऐसी कळवळ्याची जाती' मधील विविध व्यक्तिरेखा ४. 'ऐसी कळवळ्याची जाती' मधील व्यक्तिरेखांशी ना.धों.महानोर यांचे ऋणानुबंध	

IV	विशेष लेखकाचा अभ्यास : ना.धों.महानोर (व्यक्तिचित्रे : 'ऐसी कळवळ्याची जाती')	१५
	१. 'ऐसी कळवळ्याची जाती' मधील भाषा २. 'ऐसी कळवळ्याची जाती' मधील विविध लेखांची वाङ्मयीन वैशिष्ट्ये ३. 'ऐसी कळवळ्याची जाती' मधील लेखांची शैली ४. 'ऐसी कळवळ्याची जाती' चे मूल्यमापन	
अभ्यासाचे स्त्रोत	• महानोर ना.धों., गांधारी, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई, १९७२ • महानोर ना.धों., ऐसी कळवळ्याची जाती, १९९४. • होळकर प्रकाश, रानगंधाचे गारुड, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई, २००८. • महानोर ना.धों., या शेताने लळा लाविला, समकालीन प्रकाशन, पुणे २०१४. • कीर्तिकर सुहासिनी, मराठी कविता परंपरा आणि दर्शन, • चांदवडकर तुषार, महानोरांची गीतरचना : सौंदर्य आणि संरचना, अथर्व पब्लिकेशन्स, जळगाव २०१९. • आर्वीकर संजय, निसर्गपुत्र महानोर-मुलाखत पद्मगंधा दिवाळी अंक-२००१, • महानोर ना.धों., अध्यक्षीय भाषण (दि.२०, २१ एप्रिल १९९७), १९ वे मराठवाडा साहित्य संमेलन • राजाध्यक्ष विजया, हिरव्या बोलीचा महास्वर-ना.धों.महानोर, महाराष्ट्र टाईम्स दि.६ ऑगस्ट २०२३.	

एम. ए. प्रथम वर्ष
चतुर्थ सत्र
MAR-DSE-624-A खान्देशातील लोकसाहित्य

श्रेयांक: ४

एकूण गुण: १००

अंतर्गत मूल्यमापन : ४०

सत्रांत मूल्यमापन : ६०

अभ्यासक्रमाची उद्दिष्टे	१. खान्देशातील लोकसाहित्याची संकल्पना व स्वरूप समजावून सांगणे. २. खान्देशातील लोकसंस्कृतीचे स्वरूप समजावून सांगणे. ३. खान्देशातील आदिवासी लोकसाहित्याचे स्वरूप स्पष्ट करणे. ४. खान्देशातील आदिवासी लोकसंस्कृती आणि लोकजीवन याविषयी माहिती करून देणे.	
अभ्यासक्रमाचे फलित	१. विद्यार्थ्यांना खान्देशातील लोकसाहित्याची संकल्पना व स्वरूप समजून घेता येईल. २. विद्यार्थ्यांना खान्देशातील लोकसंस्कृतीचे स्वरूप जाणून घेता येईल. ३. विद्यार्थ्यांना खान्देशातील आदिवासी लोकसाहित्याचे स्वरूप समजून घेता येईल. ४. विद्यार्थ्यांना खान्देशातील आदिवासी लोकसंस्कृती आणि लोकजीवन याचा परिचय होईल.	
घटक	घटक विक्षेपण	तास
I	खान्देशची सांस्कृतिक पार्श्वभूमी	१५
	१. खान्देशचे भौगोलिक क्षेत्र, सांस्कृतिक इतिहास २. खान्देशातील लोकजीवन, परंपरा व बोली ३. अहिराणीची पूर्वपीठिका ४. अहिराणी लोकसाहित्याचे स्वरूप	
II	खान्देशातील लोकसाहित्य	१५
	१. अहिराणी लोकगीतांचे स्वरूप व प्रकार २. अहिराणी लोककथा: स्वरूप व प्रकार ३. अहिराणी म्हणी, वाक्प्रचार, उखाणी ४. अहिराणी लोकसाहित्याचे वेगळेपण	
III	खान्देशी लोकरंगभूमी	१५
	१. लोकरंगभूमीचे स्वरूप व प्रकार २. खान्देशी तमाशा ३. खान्देशी गोंधळ परंपरा ४. खान्देशी वही गायन	
IV	खान्देशातील आदिवासींचे लोकसाहित्य	१५
	१. खान्देशातील आदिवासी जमाती २. खान्देशातील आदिवासी लोकसंस्कृती	

	३. खान्देशातील आदिवासींचे लोकसाहित्य ४. खान्देशातील आदिवासींची लोककला	
अभ्यासाचे स्त्रोत	- पाटील कृष्णा, अहिराणी लोकसाहित्य दर्शन खंड-२ नातीगोती, मुंबई, महाराष्ट्र राज्य साहित्य संस्कृती मंडळ, मुंबई, १९९० . - शहा मु.ब., खानदेशचा सांस्कृतिक इतिहास, खंड- १ ते ६, का.स.वाणी मराठी प्रगत अध्ययन संस्था, धुळे, २००४. - गावित पुष्पा, आदिवासी संस्कृती, भाषा आणि साहित्य, जळगाव प्रशांत पब्लिकेशन्स, २०१४. - गावित पुष्पा, पश्चिम खानदेशातील आदिवासी लोकसाहित्य, जळगाव प्रशांत पब्लिकेशन्स, २००४. - वले वासुदेव, खानदेश आणि विदर्भ सीमा प्रदेशातील लोकसाहित्य, जळगाव, अथर्व प्रकाशन, २०००. - देवगावकर शैलजा, महाराष्ट्रातील आदिवासींचे लोकसाहित्य, नागपूर, श्री साईनाथ प्रकाशन, जानेवारी २०११. - बागुल फुला, खानदेशातील लोकदैवते व कुलाचार, आमची श्रीवाणी, जानेवारी २०१६. - पगारे म.सु., पावरा लोकगीतातील लोकसंस्कृती, जळगाव, प्रशांत पब्लिकेशन्स, २००३ - कोठावदे सुधीर, मावची बोली समाज आणि संस्कृती, साक्री, आशापुरी प्रकाशन, २०००. - देवरे सुधीर, अहिराणी लोक संस्कृती, पुणे, पद्मगंधा प्रकाशन, २०२२. - गुंजाळ बाळासाहेब, अहिराणी म्हणी अनुभवाच्या खाणी, श्रीरामपूर, शब्दालय प्रकाशन, २०११. - बोरसे दा. गो., अहिराणी लोकसाहित्याची वैशिष्ट्ये, नागपूर, गिरीजा साहित्य प्रकाशन, १९९०. - देवरे सुधीर, अहिराणी लोकपरंपरा, मुंबई, ग्रंथाली प्रकाशन, २०११. - देवरे सुधीर, अहिराणी: भाषा परंपरा आणि संस्कृती, पुणे, दिलीपराज प्रकाशन प्रा.लि., २०२२. - बागुल फुला, खारं आलनं, अहिराणी साहित्य समीक्षा, जळगाव, प्रशांत पब्लिकेशन, २०२२.	

एम. ए. द्वितीय वर्ष
MAR-DSE-624-B खान्देशातील मराठी साहित्य

श्रेयांक: ४

एकूण गुण: १००

अंतर्गत मूल्यमापन : ४०

सत्रांत मूल्यमापन : ६०

अभ्यासक्रमाची उद्दिष्टे	१. विद्यार्थ्यांना खान्देशातील मराठी साहित्याचे स्वरूप समजावून सांगणे. २. विद्यार्थ्यांना खान्देशातील वाङ्मयीन, सामाजिक व सांस्कृतिक पार्श्वभूमी समजावून सांगणे. ३. खान्देशातील मराठी कवितेचे स्वरूप, परंपरा व वाटचाल याविषयी माहिती देणे. ४. खान्देशातील मराठी कथेचे स्वरूप समजावून सांगणे.	
अभ्यासक्रमाचे फलित	१. विद्यार्थ्यांना खान्देशातील मराठी साहित्याचे स्वरूप समजून घेता येईल. २. विद्यार्थ्यांना खान्देशातील वाङ्मयीन, सामाजिक व सांस्कृतिक पार्श्वभूमी समजून घेता येईल. ३. खान्देशातील मराठी कवितेचे स्वरूप, परंपरा व वाटचाल कळेल. ४. खान्देशातील मराठी कथेचे स्वरूप व वाटचाल लक्षात येईल.	
घटक	घटक विश्लेषण	तास
I	खान्देशातील मराठी साहित्य : संकल्पना व स्वरूप १. खान्देश : सामाजिक व सांस्कृतिक पार्श्वभूमी १. खान्देशातील मराठी साहित्य : संकल्पना व स्वरूप २. खान्देशातील मराठी साहित्याच्या प्रेरणा ३. खान्देशातील साहित्य : लेखन परंपरा व वाटचाल	१५
II	खान्देशी मराठी कविता (नेमलेली साहित्यकृती : मातीत अजून ओल आहे, संपादन-आशुतोष पाटील, प्रशांत पब्लिकेशन्स, जळगाव) १. खान्देशातील मराठी कविता : स्वरूप व वाटचाल २. 'मातीत अजून ओल आहे' या कवितासंग्रहातील कवितांचे स्वरूप व आशय ३. 'मातीत अजून ओल आहे' या कवितासंग्रहातील कवितांमधील प्रतिमा, प्रतीके ४. 'मातीत अजून ओल आहे' या कवितासंग्रहातील कवितांचे मूल्यमापन वैशिष्ट्ये	१५
III	खान्देशातील मराठी कथा : स्वरूप १. खान्देशातील मराठी कथा : संकल्पना व स्वरूप २. खान्देशातील मराठी कथा : लेखन प्रेरणा ३. खान्देशातील मराठी कथा : परंपरा व वाटचाल ४. खान्देशातील मराठी कथा : वैशिष्ट्ये व वेगळेपण	१५
IV	खान्देशातील निवडक मराठी कथा (कथाकार- रा.शें.साळुंखे, रवींद्र पांढरे, अशोक कौतिक कोळी, संजीव गिरासे, जगदीश पाटील, गोकुळ बागुल, संजीवकुमार सोनवणे,	१५

	दीपध्वज कोसोदे, जयवंत बोदडे, राहुल निकम) १. खान्देशातील मराठी कथा : स्वरूप विशेष २. खान्देशातील मराठी कथा : आशय व अभिव्यक्ती ३. खान्देशातील मराठी कथा : विषय वैविध्य व जाणिवा ४. खान्देशातील मराठी कथा : वैशिष्ट्ये व वेगळेपण	
अभ्यासाचे स्रोत	• वरखेडे रमेश (संपा.), <i>कथामाला</i>, जळगाव, उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ, • अदवंत म.ना., <i>मराठी कथा साहित्य</i>, पुणे, निहारा प्रकाशन, १९९३. • वले वासुदेव, <i>खानदेश साहित्य आणि संस्कृती</i>, जळगाव, प्रशांत पब्लिकेशन्स, २०१६. • देसाई संभाजी, <i>खानदेशातील साहित्य व समाजदर्शन</i>, जळगाव, प्रशांत पब्लिकेशन्स, २०१६. • पाटील आशुतोष (संपा.), <i>मातीत अजून ओल आहे</i>, जळगाव, प्रशांत पब्लिकेशन्स, २०२२. • वले वासुदेव, <i>खानदेशातील साहित्य</i>, प्रशांत पब्लिकेशन्स, जळगाव, २०१६. • मुलाटे वासुदेव, <i>ग्रामीण साहित्य स्वरूप व दिशा</i>, औरंगाबाद, कैलास पब्लिकेशन्स, १९९४. • पाटील शिरीष (संपादन), <i>खानदेशचे मराठी साहित्य : कथाकार आणि कथा</i>, जळगाव, प्रशांत पब्लिकेशन्स, २०१६. • पांढरे रवींद्र, <i>पोरकी माणसं</i>, मुंबई, लोकवाङ्मय गृह, २०२१. • कोळी अशोक कौतिक, <i>कुड</i>, औरंगाबाद, स्वरूप प्रकाशन, २००३. • महाजन प्रभावती, <i>खानदेश भूमी : साहित्य आणि साहित्यिक</i>, सांगली, प्रज्ञा-प्रबोध प्रकाशन, २०१२. • कोतवाल अशोक, <i>खानदेशचे काव्यविश्व</i>, पुणे, सुविद्या प्रकाशन, २०१२.	

एम. ए. द्वितीय वर्ष
चतुर्थ सत्र

MAR-RP-625 Research Project-II

Hours: 120

Credits: 6

Course Objectives

1. To give exposure to the students to research culture and technology
2. To introduce students to how to select a research topic, plan, perform experiments, collect data and analyze the data
3. To foster self-confidence and self-reliance in the students as they learn to work and think independently

Course outcomes

After successful completion of this course, students are expected to:

1. Conceive a problem based on published research and conduct a comprehensive literature survey.
2. Plan and carry out the tasks in the given framework of the dissertation and present the work in writing and viva.
3. Learn handling of instruments, use of chemicals and how to conduct the experiments
4. Learn how to present the project in PowerPoint and answer the queries to examiners and the science of writing.

The systematic approach towards the execution of the project should be as follows:

(Wherever applicable)

1. The complete tenure of the research project should be one academic year. It should be allotted during the third semester and completed in the fourth semester.
2. Weekly 12 hours should be allotted to the research project in a regular timetable.
3. In the fourth semester, students should perform further experimental work, analyze the data and compile the results.
4. Students may be given an opportunity to participate in ongoing research activities in the respective Departments/Schools/Supervisors' laboratories. This will familiarize them with the literature survey and give them a fundamental understanding of designing and executing a research project.
5. Students may work individually or in groups (not more than 3 students) to be decided by the concerned department/supervisor.
6. Each research group should have a different research topic with some possible level of novelty.
7. The student should select the topic relevant to priority areas of concern or allied subjects.
8. Students are encouraged to work on multidisciplinary and applied projects, but it is not mandatory criteria.
9. Students are expected to work in line with the research outline and literature review, which was submitted in the third semester.
10. Students are expected to learn how to execute the research work systematically and overcome the hurdles. Students will get the opportunity to learn about practical aspects of many characterization techniques or models and further how to effectively employ them in the research work. Students should be able to critically evaluate the literature on the topic, identify the research gaps, plan and perform the experiments, interpret the results, understand the limitations of the work and draw conclusions.
11. At the end of the semester, each student should submit a detailed Research Report.
12. The format of the final research report shall be as per the guidelines of respective department.
(**Example:** Title of the Project, Certificates, Acknowledgment, Abstract and Keywords, Contents,

- Introduction, Literature Review, Aim and objective, Materials and Methods, Result, Data analysis and Discussions, conclusion, limitations, suggestion, future scope, Bibliography, Appendix etc.)
13. An appropriate and essential conclusive statement must be drawn at the end of the study.
 14. Students should maintain lab notebooks, and the supervisor may ask them to submit the mid-semester progress report.
 15. For documents related to project submission: Font- Times New Roman, Heading Font Size-14, Normal Text Size-12, spacing-1.5, both sides justified and 1 inch margin on all side, both side printing on A-4 size.
 16. Three copies of the dissertation should be prepared (one copy for each department, guide, and student).
 17. At the end of the semester, the candidate should prepare and present research using a PowerPoint presentation using modern ICT tools during the Internal and External Examination.
 18. Besides writing a dissertation, students are encouraged to write a manuscript/patent if the results obtained are worthy of publication.
 19. Students may present their research work in Avishkar/Webinars/Conferences.
 20. Students should note that plagiarism is strictly prohibited.

Internal examination (60 marks): Components of continuous internal assessment:

- Literature collected, methodological planning, analysis of data, design and work, progress reports etc. (30 marks)
- Presentation in Webinars/Conferences/publication and departmental presentation etc. (20 marks)
- Oral examination (Viva Voce) (10 marks)

External examination (90 marks) and Components of external assessment:

- Evaluation of dissertation submitted in bound form at the time of examination **(60 marks)**
- Presentation (PPT format) **(15 marks)**
- Overall presentation reflecting the contribution of work, Response to questions **(15 marks)**

.....

मूळजी जेठा महाविद्यालय (स्वायत्त), जळगाव

मराठी अभ्यास मंडळ

प्राध्यापकाचे नाव	पद	महाविद्यालय
डॉ. विद्या रत्नाकर पाटील	अध्यक्ष	मराठी विभागप्रमुख, मूळजी जेठा महाविद्यालय (स्वायत्त), जळगाव
डॉ. योगेश हिरामण महाले,	सदस्य	मूळजी जेठा महाविद्यालय (स्वायत्त), जळगाव
डॉ. विलास दिगंबर धनवे	सदस्य	मूळजी जेठा महाविद्यालय (स्वायत्त), जळगाव
डॉ. आशुतोष रमेश पाटील	सदस्य	मराठी विभाग, भाषा अभ्यास प्रशाळा आणि संशोधन केंद्र कवयित्री बहिणाबाई चौधरी उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ, जळगाव
डॉ. आनंद काटीकर	सदस्य	मराठी विभाग, फर्ग्युसन महाविद्यालय, पुणे
डॉ. राजश्री पाटील-कुलकर्णी	सदस्य	मराठी विभाग, नाथीबाई दामोदर ठाकरसी महिला विद्यापीठ, मुंबई
श्री. श्रीकांत उमरीकर,	सदस्य	जनशक्ती वाचक चळवळ, छत्रपती संभाजीनगर
डॉ. वासुदेव वले	सदस्य	मराठी विभागप्रमुख, एस.एस.एम.एम साहित्य, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, पाचोरा